

TERRITORIALITEIT

Prof. mr. dr. G.A.M. Strijards

1

Territorialiteitsbeginsel

- Uitgangspunt:
geografische Territorialiteit:
Nederlands grondgebied
- Uitbreiding territoir
met Territorialiteitsficties
o.b.v. een positieve
volkenrechtelijke regel
- Formele territorialiteit
- Materiële territorialiteit

2

Positieve werking van het territorialiteitsbeginsel

De staat

(beginsel v. interne soevereiniteit)

- (1) heeft de exclusieve bevoegdheid om strafbaarstellingen op onbeperkte grondslag toe te passen,
- (2) kan daartoe direct penal enforcement power (PEP) aanwenden, zonder tussenkomst van een ander niet-nationaal gezag en
- (3) heeft de verplichting jegens andere staten om op een bepaalde manier de interne publieke rechtsorde samen te stellen en te handhaven

3

Negatieve werking van het territorialiteits-beginsel (1)

- Een staat heeft in beginsel geen bevoegdheid zich te bemoeien met de rechtshandhaving binnen eens anders territorir
- De staat:
 - is gehouden in beginsel geen strafmacht in een andere staat te claimen en
 - kan diensgevolge ook geen PEP in de andere staat uitoefenen

4

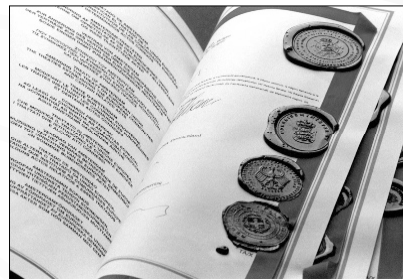
Negatieve werking van het territorialiteits-beginsel (2)

- Nederland kan geen strafmacht in (bijvoorbeeld) Duitsland claimen of PEP in Duitsland uitoefenen
 - 539a Sv: rechtsvermoeden van onrechtmatigheid van het strafv. optreden door de Nederlandse opsporingsambtenaren in buitenland
- Goedkeuring achteraf door andere staat is mogelijk (terugwerkende kracht)
 - de andere staat ziet af van beroep op de positieve werking van het territorialiteitsbeginsel
- Belangrijk v. Nederlands bewijsrecht
 - onrechtmatig verkregen bewijs
 - geen ambtshalve toetsing

Negatieve werking van het territorialiteits-beginsel (3)

- Strafmacht / PEP in het buitenland echter wel mogelijk o.b.v.
 - volkenrecht (bijv. verdragen)
 - interregionaal recht (bijv. koninkrijksdelen)

*The Amsterdam Treaty, signed in
Oktober 1997*

Het primaat van het territorialiteitsbeginsel

- Frequente toepassing van het beginsel, dat de staat gehouden is geen extraterritoriale strafmacht te claimen (aspect 1 van de negatieve werking van het territorialiteitsbeginsel)
- De rechtsgevolgen van uitoefening van PEP (aspect 2 van de negatieve werking) wordt beheerst door het nationaal strafprocesrecht op basis waarvan de PEP is uitgeoefend

7

De locus delicti en het territorialiseren (1)

- Er dient bepaald te worden of het materiële territorialiteitsbeginsel toepasselijk is
 - ◆ is het delict binnenlands of buitenlands begaan: fixatie van de locus delicti
- Territorialiseren ter acceptatie van strafmacht op basis van het territorialiteitsbeginsel
 - ◆ de leer van de lichamelijke gedraging
 - ◆ de leer van het constitutieve gevolg
 - ◆ Het effectbeginsel
 - ◆ De leer van het instrument
 - ◆ De ubiquiteitsleer ("alomtegenwoordigheid")

8

De locus delicti en het territorialiseren (2)

1. De leer van de lichamelijke gedraging

- ☞ commissiedelicten
- ☞ omissiedelicten:
locus delicti is daar waar de dader (nog) in staat was het gevolg te voorkomen
- ☞ beladingsbeginsel (internationaal milieuverdragsrecht)

2. De leer van het constitutieve gevolg

- ◆ het feit is (mede) begaan daar, waar het door de strafwet verboden gevolg intreedt of zou gaan intreden
- ◆ positieve strafmachtsconflicten
- ◆ alleen goed bruikbaar bij materiële delicten (gevolg in delictomschrijving)
- ◆ onvoltooide delicten
 - subjectieve variant :
de locus delicti is daar, waar het gewilde effect zou intreden
 - objectieve variant :
de locus delicti is daar, waar het gevolg volgens algemeen toegankelijke ervaringsregels zou intreden

9

De locus delicti en het territorialiseren (3)

3. Het effectbeginsel

- ☞ gedragingen die in het buitenland worden begaan maar binnenslands leiden tot verstoringen van de marktverhoudingen zijn mede binnenlands begaan

4. De leer van het instrument

- ☞ de dader heeft zich bij het begaan van het feit bediend van stoffelijke hulpmiddelen
- ☞ de locus delicti is daar, waar het middel inderdaad bevorderend heeft gewerkt voor de voltooiing van het feit
- ☞ subjectieve en objectieve variant

5. De ubiquiteitsleer ("alomtegenwoordigheid")

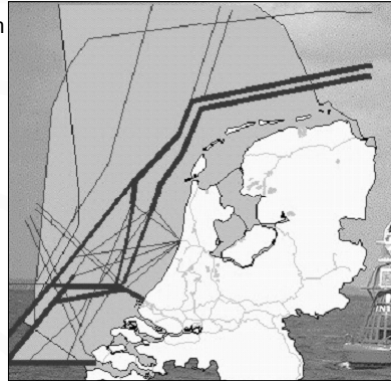
- ☞ eng: het delict is gepleegd waar de dader handelde, had moeten handelen of waar het gevolg is ingetreden of redelijkerwijs waarschijnlijk was ingetreden
- ☞ ruim: het feit is overal (mede) begaan waar enig bestanddeel of element is verwezenlijkt en overal waar de instrumentele middelen die effectief zijn geweest voorhanden waren of gewerkt hebben

10

De territorialiteitsficties (1)

1. De territoriale wateren

- ◆ Verdrag van Montego Bay
- ◆ Nederlands territoir:
 - ☞ tot 12 zeemijlen buiten laagwaterlijn
 - ☞ contingente zone: 12 zeemijlen
 - ☞ visserijzone en bodemdelen Noordzee
- ◆ ius passagii innocui (recht op ongehinderde doorvaart)

11

De territorialiteitsficties (2)

2. De territoriale luchtkolom

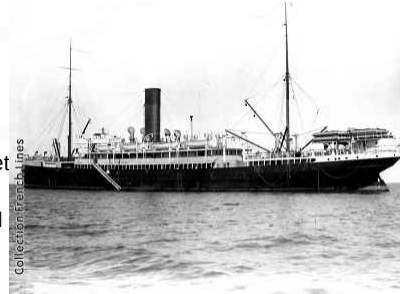
3. Vaartuigen, luchtvaartuigen, installaties

- ◆ vlagbeginsel: staat van registratie (of vergelijkbare band) heeft rechtsmacht
 - ☞ artikel 3 Sr
- ◆ UNCLOS-regime: materiële territorialiteit gaat voor vlag (vaartuigen)
- ◆ Mare liberum-beginsel: exclusieve rechtsmacht vlaggestaat op volle zee

Het "Lotus"-arrest (1)

- Aanvaring
tussen schepen op volle zee
- Franse mailboot SS "Lotus" en
Turkse kustvaarder "Boz-Kourt"
 - ◆ Lotus maakt navigatiefout,
Boz-Kourt breekt in tweeën,
8 Turkse opvarenden komen om het
leven
 - ◆ Stuurman Lotus wordt gearresteerd
veroordeeld in Turkije:
- Turkije:
rechtsmachtclaim o.b.v. onbepikt passief
personaliteitsbeginsel
- Frankrijk:
Lotus is Frans territoir én Turkije dient zich te
houden aan het mare liberum-beginsel

13

Het "Lotus"-arrest (2)

Internationale Hof van Justitie:

- **Kompetenz-kompetenz**
is vrij te bepalen door staten, maar
 - Inbreuken op het formele territorialiteitsbeginsel vereist een 'permissive rule,
derived from international custom from a convention'
*M.a.w.: toepassing van de nationale strafprocessuele wetgeving buiten het
territoir van een staat vereist een regel,
op basis van internationaal gewoonterecht
of een verdrag, die deze toepassing mogelijk maakt*
- **inbreuken op het materiële
territorialiteitsbeginsel**
worden enkel begrensd door een 'prohibitive rule'
 - M.a.w.: toepassing van de nationale materiële strafwet buiten het
territoir van een staat is mogelijk, tenzij een regel, op basis van
internationaal gewoonterecht of een verdrag, deze toepassing verbiedt*
 - **voorwaarde:** de 'prohibitive rule' dient dan stellig en onvoorwaardelijk
te zijn

14

Extraterritoriaal politieel optreden (1)

- PEP door politie op grondgebied van een andere staat
 - ◆ vb: dader bankoverval Maastricht slaat op vlucht in een auto. Nederlandse politie achtervolgt tot over Belgische grens en slaat de dader bij Luik in de boeien.
 - ◆ Inbreuk op formeel territorialiteitsbeginsel
 - ☞ Lotus: permissive rule vereist
 - ☞ Zie met name de Schengen-Uitvoeringsovereenkomst (SUO) *tussen EU lidstaten*
 - Verdrag van Senningen voor de Benelux
 - Overeenkomst tussen Nederland en Duitsland
 - ◆ Toestemming vreemde staat vereist (bij voorraad, generiek of ad hoc)
 - ☞ probleem: interstatelijk pariteitbeginsel

15

Extraterritoriaal politieel optreden (2)

- Verdragen voor *kleine rechtshulp*
- De buitenlandse opsporingsambtenaar dient zich te houden aan de lex loci van de staat waar hij de PEP uitoefent.

*Dus:
de Nederlandse politie dient zich te houden aan de Belgische (strafprocesrechtelijke) regelgeving bij de achtervolging in België*

Zie voor 'buitenlandse opsporing' in Nederland, bijvoorbeeld 54 lid 3 en 552qb Sv

Extraterritoriaal politieel optreden (3)

■ Joint Investigation Teams (JIT)

- ◆ gemeenschappelijk onderzoeksteams
- ◆ EU-lidstaten staan elkaar wederkerig toe dat hun opsporingsambtenaren bij elkaar optreden
- ◆ Het recht van de territorialiteitsstaat blijft echter onverkort gelden

17

Prof. mr. dr. G.A.M. Strijards

18